



Vetenskap & Allmänhet

2015-03-13

Vetenskap & Allmänhets bidrag till regeringens återrapportering om Europa 2020

Vetenskap & Allmänhet, VA, har erbjudits möjlighet att bidra till regeringens återrapportering av arbetet med att uppfylla målen för EU2020-strategin. Vi överlämnar härmed vårt bidrag till Statsrådsberedningen.

Cissi Billgren Askvall
Generalsekreterare, VA

Underlaget har utformats av Maria Lindholm, chefsutredare, och Fredrik Brounéus, kommunikatör.



Vetenskap & Allmänhet

Bakgrund

Tillsammans med ett antal andra organisationer från civilsamhället deltog Vetenskap & Allmänhet, VA, den 18 februari 2015 i ett samråd om EU2020-strategin. Vid mötet uppmanades organisationerna att sända in exempel på hur deras verksamhet bidrar till att uppfylla målen i EU2020-strategin.

Vetenskap & Allmänhet är en ideell förening vars ändamål är att främja öppenhet och dialog mellan forskare och det omgivande samhället. För att uppnå ändamålet arbetar vi för att åstadkomma samtal i nya former om forskning och för att öka samverkan mellan forskare och det omgivande samhället. Vi utvecklar också ny kunskap genom opinionsundersökningar och studier.

Föreningen bildades för 13 år sedan och har i dag ett 80-tal [medlemsorganisationer](#) som exempelvis myndigheter, högskolor, företag, folkbildningsorganisationer och forskningsfinansiärer. Vår verksamhet finansieras av medlemsavgifter, projektmedel samt ett bidrag från regeringen.

VA och Europa 2020

Tillväxtstrategin Europa 2020 har tydligt fokus på att lösa vår tids stora samhällsutmaningar. Forskningen har en nyckelroll i den uppgiften och allmänhetens stöd är avgörande för de strategiska satsningar som Europa 2020 kräver. Genom att tillgängliggöra kunskap om forskningsrelaterade frågor och genom att ge olika målgrupper möjlighet att föra dialog med forskarvärlden, bidrar VA på flera sätt till att nå målen i Europa 2020.

Vår verksamhet tangerar framför allt två av Europa 2020-strategins överordnade mål: *forsknings- och utvecklingsmålet* samt *utbildningsmålet*. Nedan redovisar vi de aktiviteter som är särskilt relevanta för dessa två mål.

1) Forsknings- och utvecklingsmålet

Mål i EU2020: Att de offentliga och privata investeringarna i FoU tillsammans ska uppgå till 3 procent av BNP.

Sveriges nationella mål: Att de offentliga och privata investeringarna i FoU tillsammans ska uppgå till 4 procent av BNP år 2020.

Relaterade VA-aktiviteter: Många av föreningens aktiviteter bidrar till att uppfylla EU:s och regeringens mål. VA:s verksamhetsidé är även nära relaterad till EU:s arbete med ansvarsfull forskning och innovation (Responsible Research and Innovation, RRI). Dessutom ser vi en internationell trend mot att allmänheten och olika intressenter (stakeholders) alltmer involveras i forskning, utveckling och innovation. Begrepp som *Integrerad forskning*, *Ansvarsfull forskning och innovation*, *Public engagement with science*, *Science with and for Society*, *Participatory research* och *Citizen science* handlar alla om att i olika utsträckning engagera även andra intressenter än forskarna själva i forskningen. VA följer den här utvecklingen noga och medverkar också i forsknings- och innovationsprojekt som syftar till att testa ett aktivt deltagande av olika intressentgrupper.

Nationell påverkansplattform för svenskt deltagande i SwafS: VA koordinerar sedan mitten av 2014 det nationella påverkansarbetet för att öka det svenska deltagandet i Horisont 2020:s delprogram *Science with and for Society (SwafS)*. Syftet med denna nationella påverkansplattform är att samla svenska aktörer inom delprogrammets områden *gender equality*, *RRI governance*, *public engagement*, *science education*, *ethics* och *open science*. Tillsammans vill vi utveckla en gemensam vision, identifiera påverkansvägar och arbeta fram en konkret handlingsplan för att påverka kommande utlysningar inom Horisont 2020. I plattformen ingår en rad organisationer inom akademi, näringsliv, civilsamhälle, offentlig sektor, liksom enskilda forskare som arbetat med SwafS-relaterade frågor.



Vetenskap & Allmänhet

Delprogrammet Science with and for Society (SwafS) är av stor strategisk betydelse. Forskningen behöver förankras och ske i dialog med medborgarna om den ska kunna möta samhällets behov och utmaningar. En svensk kraftsamling kring SwafS är nödvändig för att utlysningarna i delprogrammet ska möta våra nationella styrkeområden och utvecklingsbehov. De nationella påverkansplattformarna är ett initiativ från EU-Sam, som samordnar svenska forskningsfinansiärers EU-samarbete.

Projektet RRI Tools: Ansvarsfull forskning och innovation (Responsible Research and Innovation, RRI) är ett centralt begrepp som ska genomsyra all forskning inom Horisont 2020. Begreppet innebär att samtliga berörda parter ska involveras i dialog kring forsknings- och utvecklingsprocesser. Dialogen ska leda till att den forskning och innovationsverksamhet som bedrivs är brett förankrad, och att de investeringar som görs kommer samhället till nytta. Parterna som ingår i dialogen kan finnas inom civilsamhälle, utbildning, näringsliv, forskning och politik. Vetenskap & Allmänhet är nod för Sveriges deltagande i flaggskeppsprojektet [RRI Tools](#). Projektet bedrivs tillsammans med 25 partners i Europa med finansiering från EU:s sjunde ramprogram. Det syftar till att utveckla innovativa verktyg för mer ansvarstagande forskning och innovation. Verktygen ska sedan användas och spridas i dialog med berörda aktörer. Ett särskilt fokus ligger på beslutsfattare för att påverka den framtida forskningspolitiken. Samhällelig förankring och brett demokratiskt stöd är förutsättningar för att EU:s långsiktiga satsningar på forskning och innovation ska bli framgångsrika. RRI syftar inte till att söka kompromisser – snarare är det ett angreppssätt som strävar mot en bästa lösning som tillgodoser samtliga parter behov, och som leder till en smart, hållbar och inkluderande tillväxt.

Smedpack: VA deltar även i konkreta samverkansprojekt som aktivt involverar allmänheten i forskning och utveckling. Projektet Smedpack utvecklar läkemedelsförpackningar och distributionsmodeller som säkerställer att läkemedelskonsumenter inte utsätts för risker för förfalskade läkemedel. I projektet medverkar ett trettiotal organisationer; här ingår bland annat forskare, materialtillverkare, designers, logistik och slutkonsumenter. VAs roll i projektet är att involvera allmänheten i hela utvecklingsprocessen.

VA-barometern: VA genomför årligen undersökningar av allmänhetens förtroende för och syn på forskning och forskare. De data vi tagit fram, analyserat och rapporterat om genom åren kan utgöra en grund för strukturerat arbete med att skapa förutsättningar för satsningsvilja och tilltro till forskning. I 2014 års VA-barometer hade svenska folkets förtroende för forskare gått ned: 78 procent uppgav att de hade ganska eller mycket stort förtroende för forskare inom akademien, att jämföra med 89 procent 2013. Samtidigt ansåg 87 procent att det är viktigt att allmänheten involveras i forskningsprocessen, och mer än hälften kunde tänka sig att själva delta. Det går ännu inte att säga om nedgången i förtroende är en tillfällig avvikelse eller början på en trend – men häri ligger barometerns styrka, som en återkommande undersökning som möjliggör analyser och jämförelser över tid. Materialet utgör ett värdefullt underlag för dialogen mellan forskning och samhälle – inte minst med tanke på samhällets ökade engagemang i, och krav på, forsknings- och innovationsprocessers samhällsnytta.

Medieseminarier för forskare: VA anordnar i samarbete med forskningsråden Formas, Forte, Vetenskapsrådet och VINNOVA en serie seminarier där forskare vid olika lärosäten runt om i landet har möjlighet att möta journalister för att lära sig mer om hur massmedia fungerar. För gemene man är massmedia den viktigaste källan till nyheter om forskning och bilden av forskare. Det är därför viktigt att forskare deltar i det offentliga samtalet – för att sprida och belysa nya forskningsrön, och för att förmedla en positiv bild av forskare som yrkesgrupp. För att viljan att satsa offentliga medel på forskning ska bestå behöver allmänheten veta vad forskning är och varför den behövs, liksom kunna föra dialog om och kunna påverka forskningens inriktning och etik. För forskare kan en ökad förståelse för hur media arbetar minska osäkerheten i kontakten med journalister och stimulera intresset för att bidra till det offentliga samtalet. En annan viktig del av seminarierna är att förmedla hur lärosätenas kommunikationsavdelningar kan ge forskare stöd och råd inför kontakter med media. Sedan 2013 har sex medieseminarier hållits, där sammanlagt omkring 400 forskare har deltagit.



Vetenskap & Allmänhet

ForskarFredag, Forskar Grand Prix och Science Cafés: Av demokratiska skäl är det viktigt att forskningsinsatser och forskning i stort förankras och sker i dialog med medborgarna. Som ett led i det arbetet utvecklar och sprider VA metoder för kommunikation och dialog om forskning. Den årligen återkommande vetenskapsfesten [ForskarFredag](#) äger rum den 25 september 2015 på ett 30-tal orter i Sverige och på hundratals platser i Europa under namnet *Researchers' Night*. Sedan 2006 koordinerar VA de svenska evenemangen och ansvarar för gemensam marknadsföring, webbplats, aktiviteter, utvärdering liksom för att söka EU-bidrag för genomförandet. Mer än 400 forskare medverkade i ForskarFredag 2014, i evenemang som besöktes av över 17 000 personer. Sammanlagt 447 aktiviteter erbjöds: experiment, workshops, prova på-aktiviteter, vetenskapsshower, science cafés, utställningar, öppna hus och många andra interaktiva format för att få till stånd dialog mellan allmänhet och forskare.

En vanligt förekommande aktivitet under ForskarFredag är [Science Cafés](#). Syftet är att ge människor möjlighet att diskutera aktuella ämnen med forskare och experter på ett informellt sätt, gärna över en fika. Den inbjudna forskaren ger inledningsvis en kort introduktion. Sedan får publiken ställa frågor, kommentera och ge synpunkter, och så är diskussionen igång. Efter samtalets slut brukar den medverkande finns tillgänglig ytterligare en stund för dem som inte vill ställa frågor inför publik.

[Forskar Grand Prix](#) är en nationell tävling där forskare på fyra minuter presenterar sin egen forskning så fängslande, inspirerande och pedagogiskt som möjligt inför publik. Publiken, tillsammans med en jury, röstar fram vinnaren. Forskar Grand Prix arrangeras av VA och forskningsråden Formas, Forte, VINNOVA och Vetenskapsrådet. För de deltagande forskarna har evenemanget inneburit ökade färdigheter i presentationsteknik, viktig exponering och nya kontakter med exempelvis samarbetspartners och finansörer. Deltävlingar anordnas på ett tiotal orter i år som en del av ForskarFredag.

2) Utbildningsmålet

TVå mål i EU2020:

- att minska antalet elever som i förtid avbryter sin skolgång till mindre än 10 procent
- att öka andelen i åldern 30–34 år som har avslutat en eftergymnasial utbildning eller motsvarande utbildning till minst 40 procent.

Sveriges två nationella mål:

- att andelen i åldern 18–24 år som inte avslutat gymnasiestudier och som inte studerar ska vara mindre än 10 procent 2020.
- att andelen i åldern 30–34 år som har minst en tvåårig eftergymnasial utbildning ska uppgå till 40–45 procent 2020.

Relaterade VA-aktiviteter: Flera aktiviteter som beskrivits under Forsknings- och utvecklingsmålet bidrar även till att uppfylla Utbildningsmålet. Två aktiviteter är särskilt relevanta och beskrivs nedan.

Massexperiment för barn och ungdomar: Sedan sju år tillbaka samordnar Vetenskap & Allmänhet varje år ett massexperiment som en del av ForskarFredag, en del av europeiska Researchers' Night. I experimentet inbjuds skolklasser i hela landet att hjälpa forskare med riktig forskning. 2015 års massexperiment, [Tepåseförsöket](#), genomförs i samarbete med forskare vid Umeå universitet. 250 klasser kommer att hjälpa forskarna samla in data om jordens nedbrytningsprocesser och hur dessa är kopplade till klimatförändringarna. Tidigare års experiment har engagerat tusentals elever inom områden som till exempel svenska lövträds höstlövsutveckling, förvaring av kylvaror, frukt- och grönsakskonsumtion hos barn och ungdomar, ljudmiljö i klassrum, samt ungas uppfattning om risker i närmiljön. Genom massexperimenten får eleverna delta i riktig forskning, och bidra till att utveckla ny och viktig kunskap. Under experimenten har klasserna möjlighet att kommunicera direkt med forskarna via sociala medier. Samtliga massexperiment återförs till skolorna i form av populärvetenskapliga rapporter i Vetenskap & Allmänhets rapportserie och presenteras i olika sammanhang, som exempelvis på Forskartorget på Bokmässan i Göteborg. En ledstjärna för massexperimenten är att barnen ska medverka som



Vetenskap & Allmänhet

forskningsassistenter – inte som forskningsobjekt. De får på så sätt en bättre förståelse för vetenskapens villkor och direktkontakt med forskare. Massexperimenten syftar i förlängningen till att öka elevernas intresse för forskning och högre utbildning som möjliga framtidsval. Ett tydligt kvitto på att eleverna deltar i ”riktig” forskning är att flera av tidigare års massexperiment resulterat i vetenskapliga publikationer.

Skola möter vetenskap: Under 2012–2014 har VA arbetat med ett projekt om samverkan mellan skola och forskning. Målet är att ge lärare och skolledningar runt om i Sverige idéer och inspiration genom att utveckla ny kunskap och förmedla goda exempel. I projektets första del undersöktes hur lärare och skolledare ser på vetenskap och vilka kontakter de har med forskare. I projektets andra del har den ideella föreningen Forskningsnätet Skåne utvecklat och genomfört aktiviteter där lärare, elever och forskare mötts och det tredje delprojektet har utvärderat dessa aktiviteters effekter att bidra till vetenskaplig förståelse och förmåga.

Genom att undersöka och lyfta vetenskapens roll i skolan bidrar VA till att öka barn och ungdomars intresse för utbildning, likväl som lärare och skolledares intresse för forskningsbaserad kunskap och vetenskapligt förankrade metoder. Syftet är även att öka ungas vetenskapliga förståelse och förmåga. Projektet avslutas våren 2015.

Genom en rad olika kontinuerliga aktiviteter och enskilda projekt bidrar VAs verksamhet på generell nivå till att förbättra villkoren för forskning och forskare, att tillgängliggöra forskningsbaserad kunskap, att stimulera dialogen mellan forskarsamhället och det omgivande samhället, samt att bjuda in samhällsgrupper som sällan kommer i kontakt med forskare till samtalsbordet.